

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма
«Інтегрований курс «Я досліджую світ. Моя Україна» 1–4 класи»
для закладів загальної середньої освіти

(авт. Лисогор Л.П., Коваль В.О., Кисла О.Ф., Берендєєв С.О.,
Івасюк О.М., Кафтан М.В.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.08.2025 № 1192)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Я досліджую світ. Моя Україна». 1–4 класи розроблена відповідно до основних засад реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2016), визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів учнями / ученицями 1–4 класів, враховуючи загальні та обов'язкові результати громадянської та історичної освітньої галузі, окреслених у Державному стандарті початкової освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688, з урахуванням Типової освітньої програми для навчання на рівнях повної загальної середньої освіти осіб, які проживають або проживали на тимчасово окупованій території України, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 24.07.2025 № 1047, Типової освітньої програми для навчання дітей, які виїхали з України внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації і здобувають освіту одночасно в закладах освіти країни перебування та України, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 07.08.2025 №1119, Методичних рекомендацій для розроблення модельних навчальних програм, затверджених наказом державної установи «Український інститут розвитку освіти «Розробляємо модельну навчальну / навчальну програму» від 26.05.2025 № 67-аг. Пропоновані у програмі «Інтегрований курс «Я досліджую світ. Моя Україна» 1–4 класи» зміст і види навчальної діяльності учнів спрямовані на досягнення результатів навчання, визначених державним стандартом. Зокрема, забезпечують формування громадянської, соціальної, культурної та інших ключових компетентностей, розвиток громадянської та національної ідентичності, готовності до змін. Пропоновані види навчальної діяльності передбачають осмислення зв'язків між минулим і сучасним України, формування активної громадянської позиції на засадах демократії та прав людини, виховання поваги до прав і свобод людини, толерантного ставлення до інших, уміння співпрацювати й взаємодіяти, набуття досвіду життя у соціумі з урахуванням демократичних принципів, взаємоповаги та відповідальності.

Модельна навчальна програма враховує особливості навчання учнів у різних умовах, зокрема на тимчасово окупованих територіях, у регіонах з обмеженим доступом до інтернету та освітніх ресурсів, а також дітей, які навчаються за кордоном. Завдяки варіативності підходів учитель може обирати оптимальні форми роботи – від інтерактивних завдань і проєктної діяльності до дистанційних консультацій. Такий підхід сприяє підтримці рівного доступу до якісної освіти, стимулює мотивацію до навчання та розвиток ключових компетентностей, забезпечуючи ефективність освітнього процесу незалежно від місця перебування учня.

Інноваційність інтегрованого курсу полягає у поєднанні змісту різних навчальних блоків на модульній основі, що передбачає вивчення особистості дитини, її взаємодії з природою та соціумом у межах спільної громадянсько-соціокультурної теми. Такий підхід забезпечує цілісне сприйняття навчального матеріалу, сприяє глибокому усвідомленню ролі дитини у родині, школі, громаді та природному середовищі, формує відповідальне ставлення до

себе й інших, розвиток ціннісних орієнтацій і ключових компетентностей. Вивчення тем у взаємозв'язку з практичними ситуаціями повсякденного життя розвиває абстрактне, критичне й образне мислення, емоційний інтелект, уміння співпрацювати, вести діалог і аргументовано висловлювати власну думку.

Інтегрований курс розрахований на здобувачів освіти, які тривалий час перебували на тимчасово окупованих територіях або здобувають освіту одночасно в закладах освіти країни перебування та України й передбачає опанування інтегрованого навчального матеріалу відповідно у першому циклі (1–2 класи) та у другому циклі (3–4 класи) з урахуванням вікових особливостей розвитку та потреб дітей. Відповідно до Типових навчальних планів, для вивчення інтегрованого курсу передбачено 1 годину на тиждень.

Модельна навчальна програма спрямована на розвиток учня / учениці як особистості через активну пізнавальну та практичну діяльність. Програма спрямована на формування творчих здібностей, інтересів та самосвідомості, розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь, необхідні для навчання, спілкування та саморозвитку. Програма спрямована на розвиток відповідального ставлення до родини, суспільства, здоров'я, довкілля, а також поваги до національних і культурних цінностей України та інших народів.

Програмою передбачено розвиток громадянського потенціалу учня / учениці через пізнання себе, своїх можливостей, оточення та спільноти. Дитина вчиться аналізувати навколишній світ, усвідомлювати права та обов'язки, проявляти відповідальність і толерантність, співпрацювати з іншими та робити усвідомлений вибір у повсякденному житті. Через взаємодію з родиною, школою, громадою та природою формується активна громадянська позиція та ціннісні орієнтири. Ураховуючи зазначене вище, модельна навчальна програма розкриває компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток особистості здобувачів освіти через усвідомлення зв'язків між минулим і сучасністю, пізнання та поцінування українських суспільно-державних і національних цінностей, формування відчуття власної належності до української нації та усвідомлення, що Україна є частиною європейської спільноти.

Мета інтегрованого курсу полягає у формуванні цілісного розуміння історичних подій в Україні та світі, усвідомленні їхнього впливу на сучасне життя та особистий розвиток. Інтегрований курс забезпечує розвиток критичного мислення, здатність робити свідомий вибір, брати відповідальність за власні дії та бути активним учасником громадського життя; формування громадянської свідомості, поваги до демократичних цінностей, верховенства права та дотримання прав людини, сприяє вихованню відповідальних і толерантних членів суспільства, які готові забезпечувати сталий розвиток України, зберігати національні та культурні цінності, взаємодіяти з іншими країнами та спільно будувати безпечне й успішне майбутнє.

Реалізація мети інтегрованого курсу передбачає вирішення таких **завдань**:

- пізнання себе та розвитку особистості;
- усвідомлення власних почуттів, думок, можливостей;

дослідження власних можливостей, уподобань, звичок, знань та умінь;
формування унікальності та самоповаги, розвиток уміння самовиражатися;

розвиток соціальної компетентності та відповідальної поведінки;
усвідомлення правил поведінки в сім'ї, школі та громадських місцях;
розвиток моральних якостей: доброзичливості, щирості, правдивості, тощо;

вміння визначати безпечну і небезпечну поведінку та вплив оточення на вибір дій;

усвідомлення значення Батьківщини, державних символів та національних свят;

ознайомлення з основними положеннями Конституції та основами прав людини;

формування толерантного ставлення до культурного та національного розмаїття;

пізнання рідного краю та його історії;
дослідження історії родини, минулого своєї сім'ї, вулиці, села чи міста;
ознайомлення з народними традиціями, звичаями, піснями та обрядами тощо;

формування уявлення про минуле і сучасне України через дослідження сімейних та місцевих об'єктів;

дослідження за змінами погоди, тривалістю дня, ростом рослин у різні пори року; ведення щоденника спостережень;

пізнання українських свят та обрядів відповідно до природних циклів;
формування вміння визначати безпечну і небезпечну поведінку та усвідомлювати вплив оточення на вибір дій;

формування поваги до традицій, звичаїв, культурної спадщини України та інших народів;

розвиток уміння співставляти сучасне життя з минулим, робити висновки та усвідомлювати тяглість історичного й культурного розвитку.

Модельна навчальна програма розроблена з урахуванням ціннісних орієнтирів, які забезпечують формування ціннісного ставлення учнів / учениць до Батьківщини, моральних та етичних норм, цінностей, способів досягнення мети, дотримання академічної доброчесності та наукового світогляду; ставлення до себе (адекватна самооцінка, а саме бачення власних переваг і недоліків, готовність працювати над вирішенням проблем), ставлення до друзів, однолітків (уміння розуміти та співчувати, готовність допомогти, проявити терпимість до недоліків інших), виявлення поваги до старших; дотримання принципів толерантності та недискримінації в реалізації певних прав.

Основна частина програми містить такі рубрики: «Очікувані результати навчання», «Зміст інтегрованого курсу», «Види навчальної діяльності».

Змістовий компонент програми структуровано за модулями: «Я – українець / українка. Ми – європейці», «Культурно-історична спадщина України», «Я і природа мого краю».

Модуль «Я – українець / українка. Ми – європейці» спрямований на формування в учнів / учениць громадянської ідентичності та усвідомлення себе українцями, розвиток поваги до національної культури, символіки та історії.

Учні знайомляться з державними та народними символами України, поняттями «нація» та «держава», ключовими історичними подіями, а також із принципами європейської інтеграції.

Модуль «Моя культурна спадщина» покликаний забезпечити усвідомлення учнями / ученицями свого коріння, культурної ідентичності, а також можливість відчувати себе частиною європейської та світової цивілізації. Учні / учениці досліджують місцеві пам'ятки, традиції свого регіону / України, родини, пізнають історію родини та рідного краю, аналізують культурні явища та їхнє значення для громади.

Модуль «Я і природа мого краю» спрямований на пізнання природи рідного краю / України, розкриття її унікальності. Учні / учениці вчать бачити взаємозв'язки між людиною, суспільством і природою, усвідомлювати вплив власних вчинків на довкілля, проявляти відповідальність у різноманітних життєвих ситуаціях; співпрацювати, аргументовано висловлювати думку та приймати обґрунтовані рішення,

Програма ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах, а саме:

- визнання унікальності та обдарованості кожної дитини;

- цінність дитинства, що оберігається шляхом встановлення освітніх вимог, які відповідають віковим особливостям дитини, визнання прав дитини на навчання;

- радість пізнання, що обумовлюється використанням в освітньому процесі дослідницької та проєктної діяльності;

- розвиток вільної особистості шляхом підтримки самостійності, незалежного мислення, оптимізму та впевненості в собі;

- міцного здоров'я та добробуту, яких можливо досягти шляхом формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку;

- забезпечення безпеки у результаті створення атмосфери довіри і взаємоповаги;

- утвердження людської гідності;

- плекання любові до рідного краю та української культури, шанобливе ставлення до Української держави;

- формування активної громадянської позиції, відповідальності за своє життя.

Зазначене вище сприяє ефективному розвитку громадянської та культурної ідентичності, емоційного інтелекту та поваги до культурного різноманіття, а також розуміння цінності культурної спадщини для розвитку громади та суспільства в цілому.

Основна частина
1-2 класи

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
«Я українець / українка. Ми – європейці»		
описує себе, свій характер, захоплення, якими відрізняється від інших осіб [2 ГЮ 6.1]	Моя особистість. Мій характер. Мій особистий розвиток Я – особистість. Моя зовнішність, думки, почуття, уподобання, знання та вміння. Що мене об'єднує з однолітками і чим я відрізняюся від них. Мої мрії та плани на майбутнє. Шляхи досягнення цілей: планування, послідовність і наполегливість.	малює власний портрет та/або складає короткий опис себе (3–5 речень); візуалізує риси характеру (3–5 піктограм із усним поясненням); записує коротке відео «Три факти про мене»; проводить самопрезентацію перед класом за пропонованим планом; підбирає музику, що відповідає настрою («Музичний настрій»); формує міні-презентацію з фото/малюнками «Мій ідеальний день»; співвідносить емоції та сюжетні зображення; складає пазл із карток «ситуація – емоція – рішення»; записує аудіо (30–60 с) «Що я вмію вже зараз і чим пишаюся»; складає «щоденник настрою» (кольорові смайлики або шкала емоцій протягом тижня); веде нотатник «Три речі, які роблять мене щасливим/щасливою» і ділиться в групі; виконує онлайн-вікторину (LearningApps / Kahoot) для розпізнавання емоцій; складає онлайн-пазл «Спільноти навколо мене» (LearningApps);

		малює або складає колаж «Моя мрія»; порівнює свої мрії з мріями літературних героїв;; формує чекліст «Мої кроки до цілі»; розробляє колаж із 6–8 рисунків із підписами про особисті цілі на рік; малює комікс із чотирьох кадрів «Як я долаю лінь / страх»; укладає повідомлення у майбутнє «Я через рік» та зберігає його у «капсулі часу»; розробляє власний герб / емблему, що відображає особисті цінності; укладає часову лінію «Мій тиждень» із плануванням трьох маленьких кроків до мети; формує чекліст корисних звичок на два тижні, відмічає виконання та аналізує результати; укладає освітній маршрут (знання – уміння – кроки); розробляє груповий план «Маленькі кроки до великої мети»; досліджує приклади командної роботи у спорті або проєктах; малює комікс «Як ми разом досягли мети»; записує коротку відеоінструкцію (до 1 хв) «Як я збираю рюкзак без стресу».
пояснює свої обов’язки в сім’ї, школі; дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших осіб; звертається за допомогою до старших у разі, коли його або інших осіб ображають [2 ПЮ 6.2]	Моя сім’я та спільнота. Підтримка, повага та любов у сім’ї – основа гармонійного співжиття. Права та обов’язки дитини у сім’ї, класі та інших спільнотах (школа, друзі, громада, спортивна команда).	малює малюнок або колаж «Моя сім’я підтримує мене»; пише лист подяки (письмово / аудіо) людині з близького кола; складає фотоесе «Допомагаю вдома» (три фото / рисунки / малюнки з короткими підписами); проводить інтерв’ю з рідною людиною про

		родинні цінності; укладає мініродовід: схематичне дерево на 2–3 покоління з підписами; створює родинне дерево – ілюструє покоління; аналізує інформацію про історію своєї родини (розпитує старших, збирає фото); формує картки «Мої ролі вдома і в класі» з зазначенням обов’язків; описує способи проведення дозвілля у власній родині; планує спільне дозвілля на вихідні – складає список «Що робимо разом».
розпізнає вчинки і слова, які можуть підтримати або образити; поважає різноманітність, справедливо ставиться до інших осіб [2 ГІО 6.3]	Правила та відповідальність – чому вони потрібні і як допомагають діяти правильно. Дружба та співпраця – як формуються взаємоповага, приязнь і підтримка. Об’єднання для досягнення цілей – робота в команді та спільне розв’язання проблем. Особистий простір і приватність – важливість поваги до себе та інших. Вплив оточення на безпечну поведінку – джерела допомоги в складних або небезпечних ситуаціях. Права людини. Гідність, справедливість, рівність, різноманіття. Що таке гідність. Достойна поведінка. Справедливість як основа взаємоповаги. Людське різноманіття: спільне й відмінне, користь різноманіття, рівність. Правила спілкування. Дискримінація, булінг: як діяти, якщо тебе або інших ображають.	аналізує правила в класі та вдома, складає таблицю «Права – Обов’язки»; малює комікс «Мої права та обов’язки»; обговорює в групі, як дотримання правил допомагає всім у спільноті; записує, які обов’язки виконує добре, а що можна покращити; порівнює права та обов’язки дітей у різних країнах; малює плакат «Правила і я» з малюнками та короткими поясненнями; створює відео або презентацію «Мої правила – мої дії»; знаходить приклади наслідків недотримання правил у житті або казках; формує «квітку дружби» класу зі спільними і відмінними рисами; обговорює у групі, що всіх об’єднує; досліджує культурні традиції класу; порівнює ситуації: «Як поводить ся справжній друг і просто знайомий?»;

		малює колаж «Моя дружба» з фотографій або малюнків; наводить приклади дружньої поведінки з власного досвіду; складає «Кодекс друга» – 3–5 правил справжньої дружби; аналізує ситуацію: «Як я можу допомогти новенькому учню / учениці адаптуватися у класі?»; створює колаж / лепбук «Ми – одна команда!» за світлинами класу; наводить приклади ситуацій, коли працював/-ла в команді: що вдалося, що було складно; досліджує приклади командної роботи у спорті або проєктах; малює комікс «Як ми разом досягли мети»; досліджує приклади порушення особистого простору у медіа або літературі; порівнює особистий простір людини з територією тварин у природі; створює комікс або колаж «Як виглядає мій комфортний простір»; укладає список дорослих, до яких можна звернутися по допомогу; складає алгоритм «SOS» або пам'ятку дій у небезпечній ситуації; малює комікс «Як я дію в небезпечній ситуації»; записує відеоінструкцію «Кроки безпечної поведінки»; порівнює безпеку людини з правилами безпеки в природі або спорті; бере участь у волонтерському проєкті / здійснює конкретну дію на користь громади; аналізує текст або образ, визначає випадки
--	--	--

		порушення гідності та пропонує способи відновлення справедливості; малює плакат «Що для мене гідність»; створює казку, розповідь або комікс «Як бути справедливим/ою у черзі або грі»; сортують сюжетні картки з рівністю або дискримінацією; укладає пам'ятку «Як діяти, якщо тебе або інших ображають» (п'ять кроків + контакти дорослих) веде «Щоденник виявлення поваги до інших» та проводить рефлексію; ознайомлюється з правами дитини, вибирає три та ілюструє приклади їх застосування; обговорює та розв'язує три міні-кейси «справедливо / несправедливо» з поясненнями; пише лист самопідтримки «Я маю право на...» або створює малюнок/пиктограми; створює колаж «Ми всі різні – ми всі рівні»; виконує онлайн-вікторину з прикладами справедливості та поваги (LearningApps / Kahoot); створює постер «Люди – різні. Повага – одна!».
розповідає про Україну як про свою Батьківщину, розпізнає державні символи України, шанобливо ставиться до них [2 ГЮ 8.3]	Україна – моя батьківщина Що таке Батьківщина? Символи держави Україна: прапор, герб, гімн. Народні символи України. Україна на карті світу. Столиця України, державна мова, національна валюта. Влада: президент, основний закон (Конституція).	показує на карті країну, у якій народився / народилася або живе, і розповідає, що для нього / неї означає слово «Батьківщина»; малює улюблені місця своєї Батьківщини. складає короткі речення та розповідає, що для нього / неї Батьківщина; створює аплікацію «Символи України» з паперу або тканини; створює модель гербу України з пластиліну або солоного тіста;

	День Незалежності України. Найважливіші державні свята. Історія України: головні події та герої.	робить колаж «Народні символи України» (рушники, рослини, тварини тощо); знаходить Україну на карті світу та позначає Київ; складає пазл карти України; обговорює, чому Київ – головне місто держави; складає правила класу за прикладом Конституції; наводить приклади, як у щоденному житті можна проявляти любов до Батьківщини (спілкуватися рідною мовою, берегти традиції, дотримуватися правил і законів); розповідає про місця в громаді / Україні, які викликають почуття гордості за рідну землю; створює колаж «Моя Україна» із символів та улюблених місць; розробляє міні-модель українського герба; створює презентацію або коротке відео «Символи України»; описує святкування Дня Незалежності; порівнює символи України із символами інших країн; досліджує історичні події та визначні дати через казки, оповідання або мультимедіа; читає або слухає казки /а оповідання про героїв України; складає невелику казку або історію про відомого українського героя; розглядає купюри різного номіналу, обирає одну особистість, зображену на купюрі, малює її портрет і складає коротку розповідь про її життя та визначні подвиги; створює листівку «Державні й народні символи моєї громади»;
--	--	--

		створює «Міні-енциклопедію України» – збирає малюнки, факти, символи; створює плакат «Герої України», на якому зображує портрети обраних героїв та додає короткі відомості про їхні життя та подвиги.
«Культурно-історична спадщина України»		
розрізняє теперішнє, минуле і майбутнє (було - є - буде) [2 ГІО 1.3] орієнтується у близькому до місця проживання та освоєному людьми середовищі [2 ГІО 2.1]	Пізнаю свій край як дослідник. Скарби минулого в родині та громаді. Природні багатства рідного краю. Легенди та історії рідного краю. Моя Україна в символах і кольорах.	досліджує історію свого краю (розпитує дорослих, збирає фото, переглядає місцеві пам'ятки); вивчає одну з пам'яток свого міста чи села та створює мініпроект, творчо презентує історію або легенду, пов'язану з місцевою пам'яткою, розкриває значення пам'ятки для громади; пропонує способи дослідження /збереження історичної та культурної пам'яті в громаді; пише есе про улюблене місце у своєму краї (наприклад: парк, річку, двір бабусі); співає народну пісню, притаманну своєму регіону, розповідає, про що вона; створює колаж або лепбук «Мій край – моя гордість» (із фото, вирізок, власних малюнків); описує природні краєвиди / неповторність рідного краю (з допомогою вчителя або за зразком); розповідає, чим його рідний край особливий – у формі мініінтерв'ю або презентації; порівнює свій край з іншими (наприклад: «У нас є Карпати, а на півдні – степи»); усвідомлює, що кожен край має свою історію, звичаї, страви, пісні; складає пазл-карту свого району / області / України;

		створює малюнок або плакат «Мій рідний край» з природними об'єктами; подорожує відомими місцями рідного краю – збирає «сувеніри»; оцінює роль культурних і природних цінностей у житті громади та активно долучається до їх збереження; визначає спільні та відмінні риси між природною та історичною пам'ятками; порівнює різні види пам'яток – природну (джерело, печера, заповідник) і культурну (фортеця, храм, музей); обґрунтовує, чому певний об'єкт є важливим саме для їхньої громади.
пояснює, де може знайти потрібну інформацію; виявляє основний зміст джерела інформації; розпитує старших людей про минуле [2 ГЮ 3.1]	Як жили мої бабусі й дідусі в дитинстві? (порівнюємо минуле й теперішнє). Народні скарби України: у що вірили, що співали, що берегли. Старі речі розповідають історії (дослідження родинних чи сільських предметів). Що означають українські орнаменти, вишивки, писанки? Історії, які зберігає наша вулиця/село/місто Звідки походять українські імена та прізвища? Як виглядала моя місцевість на старих фото і картах? Де знайти історію моєї вулиці/ школи/ села?	усвідомлює, що назва місцевості часто має історичне або природне походження; знаходить і розшифровує значення назв свого села /міста / вулиці / річки; порівнює назви різних населених пунктів України – які з них походять від імен, річок, подій; аналізує, що можна дізнатися про минуле краю, знаючи його назву; ставить запитання до старших про історію назви вулиці, школи, природного об'єкта; висловлює міркування, як би він/вона назвав(-ла) нову вулицю у своєму місті – і чому саме так; створює умовну мапу з назвами, які розповідають про природні чи культурні особливості місцевості; аналізує зміни у побуті, освіті, дозвіллі та праці дітей на прикладі родинних спогадів; усвідомлює вплив історичних подій на життя минулих поколінь;

		визначає характерні риси українських вірувань, пісень та звичаїв; оцінює роль традицій у формуванні національної ідентичності; досліджує історію старовинних предметів за допомогою родинних розповідей і джерел; розпізнає символіку українських орнаментів і пояснює їхнє значення; порівнює різні стилі вишиванок та писанок залежно від регіону; аналізує роль народного мистецтва у збереженні традицій; збирає та систематизує розповіді про історичні події та особистостей місцевості; визначає походження та значення українських імен і прізвищ; порівнює походження прізвищ у різних регіонах України; аналізує старі фотографії та карти, виявляє зміни у ландшафті та забудови своєї місцевості, порівнює її вигляд в минулому та сьогоденні; усвідомлює цінність історичних джерел для вивчення локальної історії; розробляє у групі / за допомогою вчителя план дослідження місцевості громади.
запитує про те, що зацікавило; знаходить відповіді на запитання; виокремлює в джерелі інформацію про відому особу/подію [2 ГІО 3.2] розповідає про себе, свою родину та інших осіб [2 ГІО 4.2]	Ким були наші предки? Звідки ми родом? Хто такі козаки і чому вони важливі для України? Які українці прославили нашу країну у світі? (спортсмени, вчені, митці, захисники)	порівнює історичні умови життя предків із сучасним життям українців; аналізує роль козаків у формуванні національної ідентичності України; усвідомлює значення козацтва для політичної та культурної історії України; критично оцінює різні джерела про козаків і походження українського народу; розпізнає видатних українців у різних

		сферах діяльності та їхній внесок у світову спільноту; усвідомлює, чому важливо пам'ятати і шанувати людей, які зробили багато доброго для України та світу; визначає, чим саме відомі українські діячі та як їх знають в інших країнах; розуміє, чому важливо пам'ятати героїв і героїнь України; пояснює, чому вчинки відомих українців можуть бути прикладом для нас сьогодні; усвідомлює, що пам'ять про героїв допомагає шанувати свою країну та її історію; висловлює свою думку, чому українці важливі для світу, обґрунтовує власну думку прикладами з життя відомих українців.
«Я і природа мого краю»		
показує, як природа дає людям засоби до існування; описує зміни, які спостерігає у знайомому просторі, пов'язані з людською діяльністю [2 ГІО 2.2]	Сезонні зміни, традиційні українські свята у різні пори року. Правила безпечної поведінки в довкіллі. Природа рідного краю. Зв'язок людини і природи. Червона книга України. Охорона і збереження природи. Правила поведінки в ситуаціях загрози для життя.	розрізняє основні ознаки кожної пори року та зміни в природі; порівнює традиційні свята, які святкують навесні, влітку, восени й узимку; усвідомлює, як сезонні зміни впливають на життя людей; пояснює, чому люди створювали свята у різні пори року; розпізнає небезпечні ситуації в природі (гроза, ожеледиця, дикий ліс, незнайомі тварини і рослини); порівнює безпечну і небезпечну поведінку в різних природних умовах; усвідомлює, як зберегти своє здоров'я під час прогулянки або подорожі; пояснює, як діяти під час зустрічі з

		небезпекою на вулиці або в природі; розрізняє рослини, тварин і природні об'єкти рідного краю; порівнює природу свого краю з іншими місцями (ліс – поле, гори – річка тощо); усвідомлює, чому важливо знати і берегти природу; пояснює, як люди впливають на природу свого краю; розуміє, як людина користується природними ресурсами; порівнює, як природа допомагає людині в різні пори року; усвідомлює, чому потрібно дбати про чистоту повітря, води і ґрунту; пояснює, як вчинки людей впливають на довкілля; розпізнає рослини і тварин, занесені до Червоної книги України; розпізнає ситуації, які можуть бути небезпечними; аналізує, чому тварини і рослини зникають, та як можна попередити негативні наслідки діяльності людини; знає правила поведінки під час настання небезпечних ситуацій.
--	--	--

3-4 класи

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
«Я українець / українка. Ми – європейці»		
визначає свої риси характеру, моральні	Я – особистість, мій характер і розвиток	створює розповідь або есе «На кого я хочу

якості; розповідає про свої мрії та пояснює шляхи їх здійснення [4 ГЮ 6.1]	Що я отримав(ла) від батьків і рідних: риси, звички, цінності. Мої риси характеру: сильні сторони та над чим працюю. Ким я хочу стати і якою особистістю прагну бути. Дії, які допомагають або заважають досягати успіху. Саморозвиток: навчання, вдосконалення себе, досягнення цілей.	бути схожим» / «Ким я хочу бути і чому»; створює часову лінію або комікс «Мій шлях до мрії» (6 кадрів) з підписами про дії та перешкоди; створює відео або аудіо поради «Мій лайфхак, як зосередитися»; створює колаж з 5–6 символів / піктограм / зображень про власні цінності; створює сценарій промови (5–6 речень) про важливу подію із життя; здійснює самооцінювання: 3 запитання «Що вдалося? Що не дуже? Що зроблю інакше?»; веде щоденник «Що я роблю для саморозвитку»; укладає план досягнення цілі на два тижні, відстежує успішність та робить рефлексію; виконує вправу «Стоп / Зміни план»: аналізує ситуацію та зміну дій; укладає порівняльну таблицю «Потреби та бажання» з власними прикладами; проводить міні-дослідження: як відзначають день народження (або інше свято) в різних культурах.
спілкується з урахуванням особливостей інших людей; пояснює, чому потрібно діяти справедливо [4 ГЮ 6.3]	Права людини: гідність, справедливість, рівність, різноманіття. Права людини та права дитини. Алгоритм дій у випадку порушення прав дитини. Стереотипи та їхня шкода. Толерантність і компроміс у спілкуванні з людьми з різним досвідом та потребами. Основи демократії: спільне укладання правил, голосування.	досліджує, куди можна звертатися у складних ситуаціях (дорослі, гарячі лінії, служби); створює пам'ятку «SOS: Кроки для захисту себе та інших»; створює відео-інструкцію «Як захистити права дитини»; порівнює алгоритм дій у школі з правилами безпеки у громадських місцях; укладає розповідь / комікс (4–6 кадрів) «Як

		бути справедливим у черзі / грі»; створює комікс або оповідання про компроміс; створює плакат «Правила дружньої спільноти»; створює усне оповідання / комікс про ситуацію, де довелося йти на компроміс; веде «Щоденник виявлення поваги до інших»; описує приклади власного досвіду про повагу та рівне ставлення; аналізує текст / образ, виявляє порушення гідності та способи відновлення справедливості; добирає приклади із власного досвіду на тему «Чому рівне ставлення важливе?»; досліджує приклади стереотипів у медіа, літературі та реальному житті; аналізує, як толерантність і компроміс допомагають вирішувати конфлікт;. обговорює реальні або вигадані ситуації та пропонує рішення на основі толерантності; занотовує приклади власної терпимості та компромісних рішень; веде «Щоденник розуміння інших» (спостереження за власними реакціями); досліджує приклади демократичних процесів у школі та громаді; проводить міні-опитування «Справедливо чи ні?» та обговорює результати.
досліджує своє походження, родовід, визначає свою роль у школі, громаді, державі; досліджує, які традиції і свята шанують у родині, родинх друзів та однокласників, ставиться з повагою до цих	Родовід і спільні цінності родини. Традиції моєї родини. Моя сім'я як частина суспільства: вплив держави, громади та вчинків окремих людей на наше життя.	створює колаж «Моя сім'я підтримує мене»; створює мапу-схему «Мій особистий простір» із правилами та прикладами реакцій на порушення;

традицій і свят [4 ГІО 7.1]	Досягнення спільних цілей: дотримання правил, доброчесність, співпраця. Волонтерство: як я можу допомогти іншим та долучитися до розбудови майбутнього України. Повага до інших людей і їхнього особистого простору; як протидіяти порушенням. Алгоритми звернення по допомогу у складних або небезпечних ситуаціях.	створює колаж з символів / піктограм / зображень родинних цінностей; створює оповідання або комікс про спільну діяльність та досягнення цілей; веде спільний щоденник співпраці: виконання однієї спільної справи на тиждень; рефлексія; описує власну участь у волонтерському проєкті / громадській акції; проводить опитування дорослих у родині «Як держава/громада впливають на мою родину?», занотовує 2–3 пункти; укладає візуальну стрічку часу про 3–4 важливі події в історії своєї родини; проводить міні-дослідження: традиції сім'ї, свята, родові цінності; створює відео/аудіо презентацію своєї сім'ї або спільної діяльності; порівнює сімейні традиції та цінності в різних культурах.
пояснює, що означає бути громадянином України та як Україна пов'язана з Європою [4 ГІО 8.3]	Ми – громадяни України. Що таке громадянство: права та обов'язки громадянина. Навіщо потрібні закони і чому їх треба дотримуватися. Як життя моєї родини пов'язане з історією України та рідного краю. Державні свята: навіщо вони потрібні та як об'єднують громадян. Вшанування борців за незалежність: пам'ятні місця та правила поведінки там. Сусіди України: що об'єднує Україну з іншими європейськими країнами.	створює коротку оповідь або міні-комікс на основі розмови з дорослими про історичні події; малює ілюстрації до власного календаря найважливіших державних свят; створює візуальну пам'ятку або постер про відзначення державних свят (з малюнками, піктограмами, короткими підписами); проектуює макет пам'ятника видатному українцю / українці або створює його у форматі 3D-моделі (онлайн чи паперовій); створює комікс «Як я вшанував пам'ять історичної події»; створює карту «Історичні події моєї громади» із підписами та символами;

		обговорює в групі: «Як Конституція впливає на моє життя?», формулює три конкретні приклади; заповнює короткий щоденник вражень після екскурсії або віртуальної прогулянки пам'ятними місцями; аналізує власну роль у святкуванні державних подій у школі чи родині; укладає короткий сценарій промови (5–6 речень) про важливий аспект життя громади чи шкільної спільноти; складає перелік правил поведінки в пам'ятних місцях: що робити і чого уникати; організовує обговорення в класі про способи вшанування історичних подій; переглядає коротке відео / анімації про громадянство та складає список ключових понять; укладає хмару слів для пояснення поняття «громадянство», додає власні приклади; досліджує символи України (прапор, герб, гімн) та пояснює їхнє значення; вивчає державні свята та дати, складає таблицю «Свято – Дата – Значення»; здійснює онлайн-розвідку: знаходить по 1–2 факти про співпрацю або дружбу України з сусідніми країнами; створює презентацію «Державні символи України та їх історія»; виконує онлайн-вікторину про державні символи та свята (LearningApps, Kahoot); порівнює державні свята та способи вшанування історичних подій у різних країнах (плакат або таблиця); аналізує, як історичні події впливають на
--	--	--

		життя людей сьогодні (поєднує історію та сучасність); досліджує, як права та обов'язки громадян проявляються у житті громади; створює колаж «Моя сім'я та моя Батьківщина», поєднуючи особисте і суспільне.
«Культурно-історична спадщина України»		
знаходить потрібну інформацію про минуле і сучасне; добирає джерело інформації відповідно до потреб і заінтересованості [4 ГІО 3.1] виражає різними способами уявлення про відомі історичні події, пам'ятки культури, видатних людей [4 ГІО 4.2]	Пам'ятні події, державні й народні свята, їх історія. Славетні українці. Правила поведінки у пам'ятних місцях, під час урочистих заходів. Люблю мандрувати. Історичні та культурні пам'ятки рідного краю, України, світу. Хто їх створив? Способи подорожування. Як орієнтуватися у просторі? Українські та іноземні мандрівники і першовідкривачі. Що споруди, твори мистецтва розповідають про минуле? Що можна довідатися про історію від дорослих? Як шукати інформацію про минуле і перевіряти її достовірність?	досліджує події, які демонструють мужність та допомогу людям в різні часи; оцінює ситуації реальні / описані у творах і розмірковує, як люди / герої допомагали один одному; порівнює приклади відваги або добрих вчинків; дізнається про свята, які об'єднують людей, дарують радість і допомагають підтримувати один одного; розмірковує, як святкування допомагає відчувати єдність, силу та підтримку у важкі часи; створює самостійно / у парі / у групі малюнок, плакат або колаж «Свята, які дають нам силу та радість»; здійснює віртуальні подорожі / тури музеями та пам'ятками, помічає особливості будівель, експонатів, мистецьких творів; визначає, чому пам'ятки важливі для людей у всьому світі та що вони розповідають про історію, культуру і життя минулих поколінь; порівнює пам'ятки свого краю з пам'ятками інших міст і країн, помічає, що

		в них схоже, а що відрізняється; створює 3D-модель улюбленої пам'ятки; знаходить на онлайн-карті три пам'ятки і досліджує, що вони розповідають про людей, які їх створили; досліджує різні способи подорожей, зокрема, онлайн-екскурсії містами України / світу; обирає спосіб подорожі, який найбільше подобається, пояснює чому; порівнює, як подорожували в минулому та подорожують сьогодні; розробляє самотійно / у парі / у групі інтерактивну карту маршруту «Віртуальна подорож моєї мрії»; використовує карти міст та музеїв онлайн, помічає важливі орієнтири; визначає, як правильно спланувати маршрут подорожі; створює власну схему маршруту до улюбленого музею або пам'ятки; досліджує подорожі відомих мандрівників і їхні відкриття, розглядає карти маршрутів та уявляє, як вони подорожували; розмірковує, чому відкриття мандрівників були важливі, і як вони допомогли людям у минулому та сьогодні; складає інтерактивну карту відомого мандрівника, визначає цікаві факти подорожі; аналізує пам'ятки, помічає деталі, які розповідають про людей, події та час їх створення; оцінює, чому пам'ятки важливі і сьогодні для України і всього світу; знаходить інформацію про подію або
--	--	--

		пам'ятку з різних джерел; визначає, які джерела надійні, а які надають неправдиву інформацію; порівнює факти з різних джерел, шукає спільне і відмінне; складає «картку дослідника», вказує перевірені факти та занотовує висновки.
«Я і природа мого краю»		
пояснює цінність природи для життя та роль діяльності людини в освоєнні навколишнього світу [4 ГІО 2.2]	Навколишній світ і ми – чому природа потрібна людям. Друзі природи – як рослини, тварини та вода допомагають нам. Людина і природа – як наші дії впливають на природу. Скарби природи – що дає нам земля, вода і повітря. Як можна оберігати природу? Природні ресурси навколо нас	малює дерево життя, зображує, що люди отримують від природи (повітря, воду, їжу); проводить міні-спостереження: що у твоєму дворі / класі створено з природних матеріалів, яку користь приносить; створює малюнок / плакат «Мої друзі природи», замальовує рослин і тварин, позначає, яку користь приносить людям; складає таблицю «Що дає природа» (земля – їжа, вода → напої, повітря – дихання); створює малюнок «Скарбниця природи», зображує три основні природні ресурси (земля, вода, повітря), підписує їх значення, показує, як вони допомагають людям і природі; складає правила охорони природи в школі або дворі / найближчому оточенні; створює «Карту природи» свого двору або села / міста: позначає водойми, парки, дерева та інші природні об'єкти; досліджує природні ресурси свого двору, саду чи села / міста, визначає, що можна використовувати з користю та без шкоди для природи, показує їх на малюнку або схемі; створити малюнок або плакат «Дії людей і

		природа», показує позитивні (посадка дерев, догляд за тваринами) та негативні (сміття, забруднення води) приклади. обговорює, які дії допомагають природі і чому, а які шкодять
--	--	---

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Методичні підходи до реалізації програми

Програма інтегрованого курсу «Я досліджую світ. Моя Україна». 1–4 класи» ґрунтується на компетентнісному, діяльнісному, особистісно зорієнтованому та інтегративному підходах. Окреслені підходи сприяють ефективному формуванню ключових компетентностей, наскрізних умінь, громадянської та культурної ідентичності в учнів початкових класів.

Компетентнісний підхід передбачає застосування набутих умінь у реальних життєвих ситуаціях. Учні / учениці вчаться розпізнавати важливі для громади явища, розв'язувати проблеми, ставити запитання, обґрунтовано висловлювати власну думку, співпрацювати з іншими та брати участь заходах на користь своєї спільноти.

Діяльнісний підхід реалізується через практичну активність: спостереження за природою, дослідження історичних / культурних пам'яток рідного краю / України, роботу з інформацією, творчі завдання, та мініпроекти.

Особистісно зорієнтований підхід фокусується на потребах, інтересах і здібностях кожної дитини. Становлення громадянської та культурної ідентичності передбачає розвиток самосвідомості, зміну моральних цінностей, уміння проявляти емпатію, співпереживати й висловлювати повагу до традицій, символів і культурної та історичної спадщини Батьківщини.

Інтегративний підхід поєднує знання про природу, історію та культуру України з мовним і літературним компонентами в межах спільних соціокультурних тем. Це дає змогу учням цілісно сприймати інформацію, досліджувати природні та історичні / культурні явища, аналізувати історичні культурні події та народні традиції, розвивати критичне та творче мислення, формувати власну громадянську ідентичність і відповідальність, усвідомлювати взаємозв'язок людини, громади та довкілля.

Особливу увагу програма приділяє громадянській ідентичності: учні пізнають історію та культуру свого краю, символи держави, природну спадщину, вчаться любити й поважати Батьківщину, відповідально ставитися до своєї спільноти та активно брати участь у її житті.

Сучасні підходи до оцінювання передбачають застосування різноманітних інструментів, які забезпечуватимуть формування творчої особистості яка, критично мислить і здатна приймати рішення у різних життєвих ситуаціях. Оцінювати слід не лише уміння, а й створений учнем самостійно продукт, що має практичну значущість.

Законом України «Про повну загальну середню освіту» гарантовано право на справедливе, об'єктивне та недискримінаційне оцінювання. Основні види оцінювання: формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне). Форми та методи оцінювання педагогічні працівники обирають з урахуванням змісту та видів навчальної діяльності.

Ефективне навчання передбачає використання сучасних методів та технологій, що забезпечують активну участь учнів /учениць в освітньому процесі, розвиток критичного мислення, формування ключових компетентностей і наскрізних умінь:

Інтерактивні методи: дискусії, дебати, рольові та ділові ігри, мозкові штурми для активного обговорення й формулювання власної думки.

Проектні технології: створення індивідуальних і групових проєктів, медійних продуктів, що розвивають креативність, дослідницькі вміння та співпрацю.

Проблемне навчання: постановка та розв'язання проблемних ситуацій для розвитку критичного мислення й аналізу інформації.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ): цифрові сервіси та соцмережі для пошуку інформації, комунікації та презентації результатів.

Дослідницькі завдання: організація спостережень за соціальним середовищем та довкіллям; аналіз реальних та змодельованих історичних, культурних і громадянських ситуацій; критичне осмислення та тлумачення лексики; ведення персоналізованих словників, картотек для фіксації та систематизації результатів власного дослідження.

Завдання з компетентнісним потенціалом: спрямовані на розвиток здатності учнів застосовувати знання та вміння у реальних життєвих ситуаціях. Такі завдання передбачають критичне мислення, аналіз та оцінювання інформації з різних джерел, прийняття обґрунтованих рішень та формулювання власних висновків. Вони можуть включати роботу з текстами, даними, графіками, картами або цифровими ресурсами, інтегруючи міжпредметні знання й компетентності. Такі завдання дають можливість оцінити здатність учня / учениці застосовувати вміння на практиці, адаптувати їх до нових умов, моделювати / аналізувати ситуації та пропонувати рішення, що мають практичне й соціальне значення.

Форми оцінювання можуть включати:

Усне опитування: індивідуальне, групове, презентації.

Письмові роботи: вправи, завдання на пояснення, контекстні та компетентнісні задачі, робота з графіками та таблицями.

Дослідницьку діяльність: спостереження, дослідження, моделювання, роботу з інформацією тощою.

Цифрову діяльність: онлайн-тести, вебквести, проєкти, завдання в електронних сервісах.

Характеристика учня включає:

рівень досягнення ключових компетентностей;

особистісний розвиток, мотивацію до навчання, участь у проєктах, комунікативні навички, здатність оцінювати власну діяльність.

Формувальне оцінювання – безперервний процес зворотного зв'язку, який допомагає адаптувати навчання під індивідуальні потреби, мотивує та розвиває відповідальність за власну діяльність.

Оцінювання здійснюється через використання:

Репродуктивних методів – перевірка засвоєних знань та вмінь відтворювати інформацію.

Продуктивних методів – створення творчих продуктів (есе, проекти, дослідження, цифрові продукти, моделі).

Активних методів – прийняття рішень у проектах та реальних життєвих ситуаціях.

Інтерактивні методи – аналіз шляхів прийняття рішень, кейси, ситуативні та контекстні завдання.

Оцінювання очікуваних результатів навчання здійснюють за допомогою діагностувальних робіт, які свідчать про досягнення певного рівня. Значущим інструментом самооцінювання, саморозвитку та планування індивідуальної освітньої траєкторії є навчальне портфоліо учня / учениці, яке інтегрує цифрові та традиційні форми діяльності (документи, фото, відео, презентації); підтримує персоналізацію навчання та розвиток ключових компетентностей; сприяє розвитку відповідальності та самоорганізації учня.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
3. Конституція України. Офіційний вебпортал Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitutiont>
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типової освітньої програми для навчання на рівнях повної загальної середньої освіти осіб, які проживають або проживали на тимчасово окупованій території України» від 21.07.2025 № 1047. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/950/95047/687f3d3623c75060434149.pdf>
5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до Типової освітньої програми для навчання дітей, які виїхали з України внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації і здобувають освіту одночасно в закладах освіти країни перебування та України» від 07.08.2025 № 1119. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-navchannia-ditei-iaki-vyikhaly-z-ukrainy-vnaslidok-povnomasshtabnoho-vtorhnennia-rosiiskoi-federatsii-i-zdobuvaiut-osvitu-odnochasno-v-zak>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p#Text>
8. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text>

9. Key competences/competencies or skills. International Bureau of Education.
URL:
<https://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology/k/key-competences-competencies-or-skills>
10. European Commission (EC) (2012). Education and Training 2020 Work programme. Thematic Working Group 'Assessment of Key Competences'. Literature review, Glossary and examples. URL:
http://ec.europa.eu/education/policy/school/doc/keyreview_en.pdf